

כפי שהדבר נעשה לצערינו, ולא נוכל לדעת דבר.

מהאמור לעיל נראה שיש לדאוג בהקדם שבכל בתי העלמין ייחדו חלקה נפרדת לספיקות נכרים וחסרי לאום, והחברא קדישא תדאג לקבורתם כראוי. החלקה תהא בריחוק שמונה אמות וגדר חי כמחיצה. ואם ירצה בן זוג הנשוי לנכריה להקבר, יש למלא רצונו ולקברו כהלכה בקדיש ודיני קבורה. לכתחילה יש לקבוע מראש חלקה במקום שלא יועד והתקדש כבית קברות יהודי, ובדיעבד יש לקבוע החלקה בהסכמת החברה קדישא והעיריה. יש לתת פומבי להחלטה, על מנת להסיר לזות שפתיים, ולמנוע חילול ה', והאמת והשלום אהבו.

בני ישראל הרוצים להתנהג כדין לא פחות משתי תפוסות שהוא יותר משמונה אמות של תורה וגם לעשות גדר ביניהם שגבוה עשרה טפחים", עד כאן לשון האגרות משה.

וכן הגר"א וולדנברג שליט"א נשאל בענין זה בספרו אבן יעקב סי' כ"ו, והעלה להתיר.

ואדרבא כיום בארץ יש לנו צורך להבדיל בין הקודש ובין החול, ולדעת מי מהעולים קדוש בקדושת ישראל ומי בן הנכרית, וע"י הקמת חלקה מיוחדת נוכל לדעת היחוס, ואם לא תהא חלקה שתנוהל ע"י החברא קדישא, או שתבוצע הקבורה החילונית, או שיטמעו בקברות ישראל,

סימן סו

בגדרי איסור ניתוחי מתים

תירגול פיוס קנה על גופות נפטרים המבוצע על ידי רופאים צבאיים

לפנינו כמבואר באהרונים (גודע ביהודה סי' ר"י חתם סופר ס' של"ו, בנין ציון, אגרות משה, יביע אומר ועוד), על כן יש להורות עקרונית שאין להתיר לנתח מת לצורך לימוד ותרגול, ויש לדון רק בתרגול וניתוח הכרחיים שיש בהם סבירות לפקוח נפש ברורה, ונתבקשתי לדון בשאלה דחופה העומדת על הפרק בתרגיל שכיח והכרחי הנעשה ע"י רופאים צבאיים והוא "פיוס קנה", בקשתי את השאלה בכתב לפרטיה, וכן את חוות הדעת הרפואית של קצין רפואה ראשי על הצורך בתירגול ואת שכיחות הניתוח, בשעת שלום ובשעת מלחמה, וזה נוסח השאלה:

הננו מתכבדים להעלות לפני כבוד הרב את השאלה הבאה:

במכון לרפואה משפטית בתל אביב היה נוהג לאמן רופאים צבאיים לפעולה הנקראת פיוס הקנה שנעשית על גופות נפטרים.

שאלתנו האם הדבר מותר לפי ההלכה.

בעקבות סערה שקמה בציבור כשנודע שרופאים צבאיים מתאמנים על גופות נפטרים, הופסקו כל התרגילים והניתוחים שבוצעו ע"י הרופאים הצבאיים במכון הפתולוגי באבו כביר, הוקמה ועדה שתחקור המקרים שנעשו שלא כחוק שבהם נותחו חיילים מבלי הודעה והסכמת המשפחה, וכמו כן דנה הועדה שהוקמה אם להתיר המשך התירגולים הנעשים ע"י רופאים צבאיים כיון שיש בהם כדי להציל חיי אדם.

פרופ' יהודה היס ראש המכון הפתולוגי והנהלת המכון יחד עם הרב יעקב רוז'ה שליט"א הממונה מטעם הרבנות על זיהוי הגופות במכון נועדו עמי, ושאלו אם ניתן להתיר ע"פ ההלכה תרגילים הכרחיים לרופאים, כשאי אפשר להכשיר הרופאים בדרך אחרת משום פקוח נפש, כיון שע"י התירגול יוכשרו להציל חיי אדם, הבהרתי שבאופן עקרוני אין בלימוד מחקר ותירגול כדי להתיר ניתוח מת, גם אם הניתוח נעשה לצורך הצלת נפשות, אלא א"כ יש בניתוח אפשרות של הצלת נפשות ישירה כשחולה

להלן תאור הפעולה

ט. במהלך התירגולים במכון נעשית גם פעולה זו על גופת נפטר כמתואר לעיל וכמובן תפירת החתך לאחר הוצאת הנקז.

א. שם הפעולה: פיום הקנה

מטרה: פתיחת הקנה לצורך החדרת צינור לקנה.

רצ"ב מכתבו של קצין רפואה ראשי המסביר את חשיבותו של האימון הנ"ל.

ב. תאור הפעולה:

1. חתך אופקי בעור הצוואר בשליש האמצעי של הגרון.

2. חתך בקנה בקרום שבין שני סחוסים.

3. אורך החתך כ-2.5 ס"מ.

4. עומק החתך פחות מ-1 ס"מ.

5. פיסוק החתך והחדרת צינור לקנה בקוטר של כ-0.5 ס"מ ואורך כ-7 ס"מ.

6. הזרמת אויר לריאות דרך הצינור ע"י מפות.

7. הוצאת הצינור ותפירת החתך.

יורנו כבוד הרב את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה.

הרב יעקב רוז'ה

והנני להשיב בזה, לאחר עיון במקורות נראה לי שמותר לתרגל פיום קנה ע"י רופאים צבאיים על גופות, בתנאי שיעשה הדבר בהסכמת המשפחה ויעשה רק על גופות שבלאו הכי מנותחים במכון, וזאת רק לרופאים צבאיים בלבד האמורים לסייע לחולים בתנאי קרב, כשיובטח ככל האפשר כבוד המת, ואלו יסודות ההיתר.

ג. פעולה זו נעשית בפצוע כאשר דרכי הנשימה העליונים חסומים מכל סיבה שהיא והדרך היחידה להצלת חייו היא פיום הקנה באופן מידי.

ד. פעולת הקנה בגופת נפטר תעשה רק לאחר הסכמת המשפחה לפיום, אורכת זמן קצר מאוד ואינה מעכבת קבורה.

א. ניתוח מתים באופן שאין ניזול המת

ניתוח קנה נעשה רק על גופות מנותחים בלאו הכי, בדרך כלל בניתוח הנעשה לצורך קביעת סיבת המוות, הקנה מבותר עד לאיזור הלב, התירגול אינו מעכב הקבורה, ולא נלקח כל חלק מהנפטר, לפ"ז יש לדון שאין ניזול המת בתירגול פיום קנה, אמנם הרופא המתרגל את פיום הקנה, הוא המבצע את החתך ראשון ומנוול המת, אולם כיון שבלאו הכי הקנה ינותח, אין לראות בכך ניזול המת. בשו"ת דודאי שדה סימן ע"ו כתב שאין ניזול אחר ניזול, ואם כבר נותח המת אין איסור להמשיך לנתחו. רבים חולקים על סברא זו, וסוברים שכל תוספת ניתוח וביתור הגופה יש בה ניזול, ואין היתר להמשיך לנתח גם אם הגופה נותחה, אולם בנידון דידן אין תוספת ניזול כיון שבלא הכי הקנה יבותר, ויש מקום להתיר להקדים ולנתחו כדי ללמוד להציל, אולם יש לדון שבניתוח פיום הקנה ותרגיל ההנשמה ניזול המת נעשה לא רק בעצם הניתוח שפוסקים הקנה כדי להכניס הצינורית, עצם התרגול הכנסת הצינורית ופעולת ההנשמה במת יש בה ניזול המת, כשהגופה הופכת לכלי שמשתמשים בה שלא לצורך הגופה עצמה, ויש בכך משום ניזול המת, ומצאנו שיש

ה. במהלך התרגול לא נלקח כל חלק מגוף הנפטר.

ו. התרגול מיועד אך ורק לרופאים צבאיים המשרתים ביחידות שדה אשר שם הצורך פיום הקנה שכיח למדי.

ז. רופא אשר לא תירגל על גופת נפטר פעולת פיום הקנה לא יוכל בשום פנים ואופן לבצע פיום קנה בפצוע ואף לא יעז לנסות ולבצע פעולה זו (ההיסוס והעיכוב בפיום הקנה בפצוע גרם בעבר למוות פצועים או לנזק בלתי הפוך).

ח. אם לאחר פיום הקנה אין פעולת נשימה של הפצוע וקיים חשש להצטברות נוזלים או אויר בחלל הצדר (הריאות) יש לנקז את הנוזלים והאוויר ע"י הפעולה הבאה:

1. חתך באורך כ-2 ס"מ בדופן בית החזה בצד הפגוע.

2. החדרת נקז - צינור בקוטר כ-0.5 ס"מ לתוך חלל בין הריאה ודופן בית החזה.

איסור משום ניוול המת, בפתיחת קבר או בעיכוב קבורה, גם כשאין פגיעה פיזית במת, ומסתבר שגם עצם השימוש במת יש בו ניוול המת, ולפי"ו יש לאסור כל הנשמה במת ולא דוקא כשפוסקים הקנה, וראיתי שיש מתירים תירגול הנשמה במת, ויש לעיין בדבריהם.

בשו"ת אגרות משה להגר"מ פיינשטיין זצ"ל יו"ד סי' קנ"א דן בארוכה באיסור ניתוח מתים לצורך מחקר רפואי גם כשיש במחקר כדי להציל נפשות, ובסיום התשובה חידש היתר להלכה בניתוח מת, וז"ל "אבל נראה לע"ד שאם לא יחתכו האיברים ולא יפתחו צווארו ובטנו, רק רוצים לתחוב קינדעל (מזרק), להוציא ממנו לחלוותית להודיע איזה דברים הנוגעים למחלה זה אין חשיב ניוול, שהרי דבר זה מצוי טובא בזמננו שעושים כן גם לחיים ויש להתיר בפשיטות, וכן להוציא מעט דם לבדוק וכדומה, ואף שלא מצאתי דבר זה בפירושו, נראה זה לע"ד ברור, וכן מה ששמעתי שאפשר לראות ע"י שיתחבו בגופו של מת ע"י אלקטרי שיראו מה שצריך לרופאים לידע נראה שאין לאסור שאין זה משום ניוול", עכ"ל. וראיתי בספר נשמת אברהם להרב פרופ' אברהם סופר שליט"א יו"ד חלק ד' לאחר שהביא דברי הגר"מ פיינשטיין להלכה, הוסיף שאמר לו הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל "שמותר להתאמן על מת בהכנסת צינורית דרך הפה לתוך הקנה, כדי שיוכל להציל חולה בסכנה", עכ"ל. ושאלתי את בעל נשמת אברהם אם הגרש"ז אוירבך זצ"ל התיר האימון משום שאין בזה ביזוי כסברת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל בזריקה, או שהתיר מטעם שהניוול מותר כדי להציל חולה בסכנה, והוא כחולה לפנינו, והשיבני ששמע את שני הטעמים כאחד, ולכן דייק כך לכתוב הדברים.

ויש להתבונן בדברי הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שהתיר להוציא דם מהמת או זריקה, "משום שדבר זה מצוי טובא ועושים כן גם לחיים ולכן אין בכך משום ניוול המת", וכתב שם שאע"פ שלא מצא מקור לסברא זו, כך נראה לו ברור, לכאורה סברא זו יש לה מקור מפורש שדבר שעושין לחיים אין בו משום ניוול המת, בשו"ת בנין ציון להגר"י אטלינגר זצ"ל אשר לנתח מת לצורך פקוח יפש גם כשהחולה בפנינו ואפשר להצילו, לפי שפיקוח נפש אינו דוחה ניוול המת (שלא כנודע ביהודה ורוב האחרונים), ועל

ראיית האחרונים שאפשר לניוול מת לצורך פיקוח נפש ממה ששנינו בערכין ביושבת על המשבר שמתה שמביאין סכין וקורעין בטנה, כדי להציל הוולד, ומוכח שמנוולים המת כדי להציל נפש, כתב וז"ל "וניוול המת לא נקרא רק מה שמשוקץ ומתועב בעיני רואיו ובפרט מה שנקרא ניוול גבי חי, אבל להוציא העובר ע"י חתיכת בטנה, מאן לימא לן דזה ניוול יקרא, אחרי שידוע שע"פ דרכי הרפואה גם לחיים עושין כן, והרבה פעמים מצאנו בדברי חז"ל יוצא דופן שהרי היה ידוע דרך היתה רפואה זו אצלם, מה שאין כן לפתוח המת ולנתח מעיו כאשר צריך לעשות מי שרוצה ללמוד החולי ודאי ניוול יקרא", עכ"ל. ואם כי כתב הסברא שכיון שנעשה גם לחיים אין זה ניוול, ברור שכוונתו לניתוח קיסרי וכדומה ולא לכל מה שנעשה לחיים, שאם לא כן כיון שעושים היום ניתוח ראש, ניתוח לב פתוח וכל סוגי הניתוחים לחיים, יהא מותר לבתר הגופות ולא יקרא ניוול, וברור שיש ניוול בדבר, ומה בכך שנעשה הדבר לחיים, שהרי לחיים נעשה הדבר לצורך רפואה על כן אין זה ניוול כיון שיש בניתוח משום הצלת נפשות, וגם אם יהיה בכך משום ניוול אין לאסור הדבר, אולם כשנעשה הניתוח למת ואין למת כל תועלת, אין זה מעשה הצלה אלא ניוול, אלא כוונתו שניתוח קיסרי הנועד להציל הולד, אין זה ניוול המת אלא מעשה הצלה, וה"ה כשמתנחים היושבת על המשבר שמתה, אין בזה ניוול האשה אלא לידה של ניתוח קיסרי שאין בה ניוול.

ונראה שכוונת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל שמעשים שיגרתים כגון לקיחת דם וזריקה השכיחים ביותר אצל החיים אין בהם ניוול כיון שנעשים לצורך בדיקות וידע גם אצל החיים, ולא רק לצורך רפואה הכרחי, אולם דבר שיש בו בזיון המת או החי ולא נעשה אלא לצורך רפואי, אין לעשות במת משום בזיון.

ב. איסור ניתוחי מתים משום הנאה ממת

הנה עצם התרגול וההנשמה, לא נעשה באדם חי אלא לצורך הצלה, ויש בעצם השימוש באדם בזיון, ויש לדון אם יש מקום להתיר ההנשמה והכנסת הצינורית כתירגול רק משום שהדבר נעשה לחיים לפי שלחיים עושים כן רק לצורך הצלה אע"פ שיש בו בזיון, וגם אם נניח שאין בעצם התירגול

וההנשמה משום בויון המת יש לדון לאסור מטעם איסור הנאה מהמת, החתם סופר בסי' של"ו אסר ניתוח מתים לצורך לימוד לא רק משום ניוול המת, אלא משום שהלימוד מהמת יש בו הנאה ללומד, ויש איסור הנאה ממת כדילפינן מעגלה ערופה, ואמנם יש באחרונים שחלקו על כך שיש בלימוד איסור הנאה, לפי שההנאה עקיפה ואינה הנאה מגופו של מת, או שהידיעה המופקת מהניתוח אין זו הנאה כדרכה ואין הנאה במראה בלבד, אולם סברות אלה להיתירא אמורות בניתוח הנעשה על מנת ללמוד ממנו, וההנאה בעצם הידיעה, אולם בתירגול והנשמת המת יש הנאה ישירה מהמת ההופך לכלי תירגול ולכלון הנשמה, ויש כאן הנאה בגופו של מת בפעולה מעשית ולא רק בראיה ובידע, ולכל הדעות יש בזה איסור הנאה מן המת, ומסתבר שהגרש"ז אוירבך זצ"ל שהתיר הדבר כפי שמעיד בעל הנשמת אברהם התיר מטעם פיקוח נפש לפי שראה בזה כחולה לפנינו, כפי שנבאר.

ג. היתר ניתוחי מתים לצורך פיקוח נפש

הנודע ביהודה סימן ר"י פסק שלצורך פיקוח נפש מותר לנתח גופה לפי שהצלת נפשות דוחה מצוות שבתורה ודוחה כבוד המת, ואעפ"כ פסק שאין לנתח מתים לצורך לימוד רפואה, גם אם יש בכך משום הצלת נפשות בעתיד, וז"ל "ואמנם כל זה כשיש סכנת נפשות לפנינו כמו חולה או נפילת הגל וכדומה, אבל בנידון דידן אין כאן שום חולה הצריך לזה שרוצים ללמוד חכמה זו, אולי יזדמן חולה שיהא צריך לזה, ודאי שלא דחינן משום חששא קלה זו שום איסור תורה או איסור דרבנן, שאם אתה קורא חששא זו ספק נפשות א"כ כל מלאכת הרפואות כשחיקה ובישול והכנת כלי איזמל וכדומה יהא מותר בשבת שמא יזדמן היום חולה, ולחלק בין חשש לזמן רחוק לקרוב קשה לחלק".

דברי הנודע ביהודה צריכים בירור למה נתכוון שצריך שיהא החולה לפנינו בכדי שידחה איסורים משום פיקוח נפש, האם כוונתו שכל דחייה משום פיקוח נפש או ספק פקוח נפש היא רק בפקוח נפש עכשוי כשהחולה לפנינו, ואילו חולה שיבא לאחר זמן כיון שעדיין לא חייבים בהצלתו אין היתר לדחיית איסורים, או שסברתו היא שיש להתיר מטעם פקוח נפש גם נפש העתידה להסתכן ולהנצל, ולא

צריך שיהא החולה לפנינו בפועל, רק כיון שאין החולה לפנינו אין הכרח של פקוח נפש רק סבירות אפשרית, ובסבירות בלבד אין להתיר שא"כ אין לדבר סוף. והנה בתחילת דבריו כשהגדיר שיש להתיר רק "כשהחולה לפנינו כמו חולה או נפילת הגל", משמע שהטעם שאין להתיר משום סכנה העתידה לבא, אולם בהמשך דבריו שכתב "ודאי לא דחינן משום חששא קלא זו שום איסור וכו' שאם אתה קורא חששא זו ספק נפשות א"כ כל וכו' יהא מותר בשבת", משמע שרק בחששא קלא אין להתיר, אבל כשהסבירות גבוהה ואינה רק חששא קלא וברור שיהא בכך הצלת נפשות יש להתיר איסורים גם אם החולה אינו לפנינו. הניתוח שדן בו הנודע ביהודה אם מותר לנתח כדי ללמוד על סיבת המחלה, הוא ניתוח אבן בכיס או בכליות, כמבואר בשאלה שם, ניתוח זה שכיח ביותר, ואעפ"כ כתב הנודע ביהודה שהיא רק חששא קלא שיזדמן שיצילו נפשות ע"י הניתוח, וכנראה שאע"פ שהמחלה שכיחה, אולם הסבירות שע"י הניתוח תמצא התרופה היא רחוקה, ואינה אלא חששא קלה כהגדרתו.

ד. בגדר חולה לפנינו שהותר לנתח גופה לצורכו

האחרונים הביאו כמה ראיות שפקוח נפש דוחה איסורים גם אם הסכנה וההצלה עתידים לבוא ודנו בביאור דברי הנודע ביהודה. החזון איש באהלות סי' כ"ד מבאר דברי הנודע ביהודה והחתם סופר בזה ומרחיב את המושג החולה לפנינו, וז"ל "על דבר הנודע ביהודה והחתם"ס נראה שאין הדבר תלוי באיתא קמן אלא האם המחלה מצויה שאף שאין בשעה זו חולה קמן, כיון שהמחלה מהלכת והוי ליה כאויבים צרים על העיר הסמוך לספר כמ"ש בעירובין, מה שאין כן בדבר העתיד לבוא בזמן מן הזמנים לא מקרי פיקוח נפש, כמו שאין עושים כלי בשעת שלום דא"כ בטלת כל המצוות", ואם כי דברי החזון איש ברורים שהכלל שיהא החולה לפנינו אין הכוונה דאיתא קמן, אלא אם יש סבירות ונתונים שיהא החולה לפנינו, ראיתי שפרשו דבריו בשתי דרכים, כדרך שביארנו לעיל שכוונת הנודע ביהודה שבחשש רחוק אין להתיר משום פיקוח נפש, רק בחשש סביר וברור, וביאר החזון איש שמהו חשש ברור, כשיש נתונים המביאים את הסכנה, כדוגמת מחלה מהלכת או אויבים צרים על העיר, ואילו בלי

בעצם הפיוס משום ניוול המת, שהרי יש כאן סבירות גבוהה להצלת נפשות.

ה. ניתוחי מתים לצורך לימוד רפואה

והנה באגרות משה יצא לאסור ניתוח לשם לימוד רפואה מטעם נוסף, וכתב שגם אם סברת הנודע ביהודה שאין להתיר משום שאין החולה לפנינו סברה דחוקה היא, אין להתיר ללמוד רפואה כדי להציל חיי אדם, לפי שאין חיוב ללמוד רפואה אלא להציל בנתונים ובידע הקיימים, ומי שאינו רופא אינו מחוייב ללמוד רפואה כדי להציל, ואם אין חיוב ללמוד רפואה, אין היתר לדחות ניוול המת לצורך לימוד הרפואה, וחיוב הצלת נפשות הוא רק בידע ובנתונים הקיימים.

אולם בנידון דידן אין גם סברא זו לאיסורא, שהרי הרפואה כבר קיימת וברורה, ומעשים בכל יום שמצילים חיי אדם בהנשמה מלאכותית ובפיוס קנה, ואמנם נכון שלא כל אדם חייב ללמוד רפואה כדי להציל חיי אדם, אבל ברור שמערך רפואי צבורי ובפרט מערך רפואי צבאי צריך לאמן ולתרגל רופאים שיוכלו לנצל את הידע והדרכים הידועים לנו להצלת חיי אדם, ומסתבר שמערך רפואי צבאי המכשיר רופאים צבאיים לשעת קרב צריך להיות ערוך למצבים של מלחמה, ולגביהם הוי כנכרים צרים על העיר בכל עת, וצריכים לראות נתונים אלה כקיימים לצורך פקוח נפשות, ועל פי עדויות קצין רפואה ראשי גם בשעת שלום, בתאונות אמונים ובפיגועים נזקקו והצילו חיי אדם בפיוס קנה, ודאי שהצלת נפשות בניתוח זה בשעת מלחמה סבירא בהחלט, ומכל הטעמים הנ"ל נראה שאפשר להתיר בתרגיל פיוס קנה, בתנאי שהדבר יעשה על פי הכללים בשמירת כבוד המת, ויש לציין שהיתר זה ימנע דרישה לתירגול ואימון סוחף בשאר דברים ע"י רופאים צבאיים.

נתונים ההופכים את הסכנה כסבירה, כגון חשש שמא תפרוץ מלחמה או שמא יחלה אדם, אין להתיר פיקוח נפש, שא"כ אין לדבר סוף, אולם יש שפרשו שגם החזון איש מבאר דברי הנודע ביהודה כפשוטם שכל עוד אין החולה לפנינו אין להתיר פקוח נפש משום סכנה עתידית, שא"כ אין לדבר סוף, החזון איש רק מרחיב המושג חולה לפנינו שכשיש נתונים לסכנה כמחלה מהלכת או נכרים צרים על העיר הוי כחולה לפנינו, לפי שיש נתונים לסכנה העתידה, ונפקא מינא כשיש סבירות ברורה שיש הצלת נפשות, אולם אין נתונים ברורים שמקרים הסכנה, כדוגמא שלפנינו שיש סבירות גבוהה שיהיו חיילים הזקוקים לניתוח של פיוס קנה, וברור שעצם הלימוד יביא להצלת נפשות, אולם אין כאן חולה לפנינו ולא נתונים היכולים לקרב בפועל את הסכנה העתידה אם אפשר להתיר מטעם פקוח נפש.

ראיתי שדנו בזה שנים מגדולי הרופאים ופרסמו דבריהם בחוברת אסיא חלק ו' והסתמכו בזה על מאמרי רבנים שנתפרסמו, הרה"ג אריאלי זצ"ל בתורה שבעל פה חלק ו' מצמצם דברי החזון איש שצריך שיהיו נתונים ברורים המקרים את הסכנה כדי שיהא היתר של חולה לפנינו, ואילו הרה"ג ליבס פרסם דבריו בנועם כך י"ד והרחיב דברי החזון איש והנודע ביהודה שכל שהסבירות גבוהה להצלת נפשות יש להתיר איסורים כמו בחולה לפנינו. והנה לשון הנודע ביהודה שכתב שאין להתיר בחששא קלא, וכן לשון החזון איש מורים שההגדרה "שיהא החולה לפנינו", לאו דוקא, וכל שהסבירות ברורה יש להתיר מטעם פקוח נפש, לפ"ז בנידון דידן שחיילים מעין אלה הזקוקים לשיום קנה הם בסבירות ברורה, ואין כאן ניתוח שלא ברור אם יציל נפשות, לפי שהתוצאה בדוקה ומנוסה שפיוס קנה מציל חיי אדם, רק שצריך לתרגל ולאמן הרופא, מה שאין כן בשאלת הנודע ביהודה שיש רק חשש קל שתמצא תרופה בעזרת הניתוח, ולפ"ז יש להתיר גם אם יש

נספח

יותר אשר יוכל לסייע בידו בעת שיתקבל בקושי
בביצוע ניתוח כלשהו.

מזה עשרות בשנים חיל הרפואה מסתייע במכון
לרפואה משפטית ומקיים באמצעותו הכשרות
לרופאי צה"ל בתחום הרפואה הדחופה.

אין ספק כי המיומנות שנרכשה בתהליך לימוד
אלה הצילה חיי אדם רבים.

בשנים האחרונות, באירועים שונים, בוצעו מספר
ניתוח פיום קנה כירורגי שבשדה. לדוגמה - בתאונות
דרכים באזור מרוחק נפצע חייל קשות בפניו, נסיונות
חוזרים להחדרת צינור ההנשמה דרך הפה לא
נסתייעו בוצע פיום קנה כירורגי והחולה הונשם
בהצלחה והגיע חי לבית החולים. בפיגוע בלבנון
נפצע חייל באורח קשה בפניו, החדרת צינור הנשמה
דרך פיו לא היתה אפשרית, כתנאי שטח קשים, בוצע
פיום קנה כירורגי והחייל הגיע חי לבית החולים. ע"פ
הנתונים הנמצאים בידי ענף טראומה, החל משנת
1997 ועד היום בוצעו ניתוחי קוניוטומיה ב - 9
פצועי צה"ל וצד"ל, רובם המכריע בלבנון. כל
הפצועים, למעט אחד הגיעו חיים לבית החולים
בזכות הניתוח שבוצע בשטח, ו - 4 מהם נותרו
בחיים שוחררו מבי"ח.

כמו כן באותה התקופה בוצעו ב - 15 נפגעים
החדרת נקזים לבית החזה, עשרה מהם בלבנון
ושלושה באיר"ש, תחת אש אויב, כתנאי מזג אויר
קשים. מתוך הפצועים הללו, 12 הגיעו חיים לביה"ח
ו - 9 שוחררו מביה"ח.

לסיכום, ללא ההכשרה המתאימה (בקורס הבסיס
וניתוחים במכון לרפואה משפטית) היתה נפגעת
באופן חמור יכולתם של רופאי צה"ל להציל חיים.

בברכה,

ד"ר אריה אלדד, תא"ל

קצין הרפואה הראשי

חוו"ד קצין רפואה ראשי בנושא זה
לכבוד

פרופ' יהודה היס

המכון לרפואה משפטית

אבו כביר

תל אביב

הנדון: חשיבות השתלמות רופאי צה"ל במכון
לרפואה משפטית

חיל הרפואה נדרש להכשיר את רופאיו לטיפול
בנפגעים בשדה, במגוון מצבים: בשדה הקרב
במלחמה, טיפול בפצועים תחת הפגזות וירי אויב
בלבנון וכלה בתאונות מבצעיות, תאונות אימונים
ותאונות דרכים.

כדי להציל פצועים קשים יש לעיתים מזומנות
לבצע ניתוחים מצילי חיים, שני הניתוחים העיקריים
המתבצעים הינם - פיום קנה כירורגי והחדרת נקז בין
צלעי.

פיום קנה כירורגי כאשר קיימת פגיעה בנתיב אויר,
ובעת פגיעה בבית החזה נדרשת החדרת נקז בין צלעי.

מרבית הרופאים אינם עוסקים בטיפול בפצועים
בחיי היום יום, יתרה מכך, חלק ניכר של הרופאים
העשויים לטפל בפצועים כתנאי שטח - טרום בית
חולים, הינם בשלב מוקדם של הכשרתם המקצועית,
לאחר קבלת הרישיון לעסוק ברפואה. גם רופאים
מומחים במקצועות שאינם עוסקים בטיפול כולל
בפצועים הקשים (דוגמת - רופאים רדיולוגיים, עור
ומין, אונקולוגיה...) בד"כ, לא התנסו בביצוע
ניתוחים אלו. על כן לחלק ניכר מהרופאים
העתידיים לטפל בחיילינו הפצועים קשה אין נסיון
מעשי לטיפול מלבד הניתוחים בבעלי חיים.

נושא מהותי ביותר הינו העובדה שהרופא בשטח
מטפל לבדו ובעצמו בפצוע.

בדרך כלל, אין בנמצא רופא בכיר יותר או מיומן